

ทำเพื่อธรรม

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๔๖

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ถ้าเราไม่มีโอกาส เราจะไม่ได้อินได้ฟัง เราได้อินได้ฟังเพราะเราเกิดมาแล้วเราพบ พุทธศาสนา พระพุทธศาสนาจะเกิดขึ้นมาได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็น เจ้าชายสิทธัตถะ ถ้าไม่ตรัสรู้ธรรม ก็ไม่มีธรรม เจ้าชายสิทธัตถะถึงได้พยายามค้นคว้า พยายามหาธรรม เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาในหัวใจอัน นั้น เป็นสิ่งอันประเสริฐสุดในหัวใจนั้น แล้วมีความสุขมาก เป็นวิมุตติสุข

สุขในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วจะสอนใครได้.. ใครจะรู้ ได้อย่างไร.. มันเป็นความลึกลับ เป็นความมหัศจรรย์ในหัวใจของสัตว์โลกนะ พระพุทธเจ้าค้นคว้ามาแล้ววางธรรมไว้ให้เราเราได้ก้าวเดินตาม มันน่าจะซึ่งใจนะ ซึ่ง ใจเพราะเราเกิดเป็นมนุษย์ แล้วพบพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาจะประเสริฐได้ ต้อง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ตรัสรู้ธรรม

พระอัญญาโกณฑัญญะก็มีดวงตาเห็นธรรม พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เกิด ขึ้นมาเป็นรัตนะของเรา แล้วเรามีรัตนะเป็นที่พึ่งของเรา ถ้าเราไม่ชวนขวย เราไม่จงใจ เราไม่ตั้งใจ เราจะเกิดมาด้วยไม่สมประโยชน์ไร เราจะเกิดมาเหยียบแผ่นดินผิด ในหลัก ของชาวพุทธเรา เกิดมาเป็นผู้ชายแล้วไม่ได้บวช “เหยียบแผ่นดินผิด” การว่าเหยียบ แผ่นดินผิด พบพุทธศาสนาแล้วไม่สนใจพระพุทธศาสนา เห็นใหม่พระพุทธศาสนาเป็น สิ่งที่ว่าประเสริฐที่สุด พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งได้จริง เป็นการรื้อสัตว์ขน สัตว์ให้พ้นไปจากทุกข์ได้จริง

เวลาทุกข์เราทุกข์มาก ทุกข์ในหัวใจ ทุกคนร่ำร้องว่าเป็นความทุกข์ แต่เราทำแล้ว เราประพฤติปฏิบัติ เราศึกษาเห็นใหม่ เรากางแผนที่ ถ้าเราศึกษาธรรม สุตมยปัญญาต้อง

ศึกษาก่อน ให้รู้จักแผนที่ เรากางแผนที่แล้ว เราก็มีแต่ความคาด ความหมาย ความคาด ความหมาย มันเป็น โลกทั้งหมดเลย ถ้าเป็น โลกเห็นใหม่ เราเกิดมาจาก โลก เราเกิดมาจาก กาม กามนี้ทำให้เกิด

พอเราเกิดขึ้นมาในโลก เราเป็น โลกทั้งหมดเลย สิ่งที่เป็น โลก การประพฤติ ปฏิบัติมันก็เป็น โลก ทำเพื่อ โลก กับทำเพื่อธรรม ถ้าทำเพื่อ โลกจะเป็น เรื่องของโลกไป ทั้งหมด เป็นเรื่องของโลกมันจะไม่สมความปรารถนา มันจะไม่สมความสุข เป็นความจริง มันเป็นเรื่องของโลก แต่ก็ต้องอาศัยเรื่องของโลกไปก่อน เพราะเราเกิดมาเป็นมนุษย์ สิ่งที่เป็นมนุษย์มีธาตุ ๔ และชั้น ๕

สิ่งที่มีธาตุ ๔ และชั้น ๕ สิ่งนี้มันเป็นมาร “ชั้นมาร” มารของเรา สิ่งที่เป็นมาร ของเรามันจะต้องบิดเบือน บิดเบือนเป็นความหลง เป็นความเข้าใจของกิเลส กิเลสจะ เข้าใจ เรื่องของโลก โลกเกิดมาทุกคนต้องการหาอยู่ หากิน เกิดมาทุกคนพ่อแม่เลี้ยงมา ทั้งนั้น กว่าจะได้ออกประพฤติปฏิบัติ กว่าจะได้ออกบวช เราเจริญเติบโตขึ้นมาจาก โลก เกิดขึ้นมามีชีวิต.. ชีวิตนี้สืบต่อ สิ่งที่จะสืบต่อได้ต้องเลี้ยงมันด้วยอาหาร

สิ่งที่เป็นอาหารของโลก เป็นปัจจัยเครื่องอยู่อาศัย แล้วก็หลง โลกกัน พยายาม ประพฤติปฏิบัติ พยายามจะแสวงหาเพื่อให้มีความมั่นคงในชีวิต ทุกคนต้องการความ มั่นคงของชีวิต แต่ถ้าเราประพฤติปฏิบัติ เรื่องของโลก ปัจจัย ๔ เครื่องอยู่อาศัยมันอาศัย ไปตามประสาโลกของเขา แต่ธรรมวินัยเห็นใหม่ ถ้าเราออกบวช เราประพฤติปฏิบัติ ออกบวชนี้เราเกิดในธรรม ในวินัย เกิดเป็นสงฆ์ สังคมยอมรับเลี้ยงเรา

เข้าออกบิณฑบาต เขาใส่อาหารให้เต็มบาตรเลย แล้วเรา ชีวิตนั้นเลี้ยงร่างกาย แล้วเราได้เลี้ยงหัวใจของเราใหม่ ถ้าเราได้เลี้ยงหัวใจของเรา เราประพฤติปฏิบัติ.. นี้ทำ เพื่อธรรม ถ้าทำเพื่อธรรม มันจะย้อนกลับเข้ามา เราจะไม่ทำเป็นทางโลกไป ทำเพื่อ โลก เรื่องของโลกจนเป็นธุรกิจเห็นใหม่ โลกนี้ประกอบธุรกิจกันเพื่อความได้กำไร เพื่อความ ขาดทุน ใครได้กำไรมากเป็นสมบัติมาก ใครมีสมบัติคนนั้นว่ามีอำนาจวาสนา อำนาจ วาสนาอย่างนั้นมันก็ให้ความทุกข์กับหัวใจ

ศาสนาแก่ทุกข์.. “ทุกข์นี้เป็นอริยสัจ ทุกข์นี้เป็นความจริง” เราต้องแก้ไขทุกข์ของ เราได้ ธรรมโอสถแก่กรรม แก่ทุกข์ แก่ทั้งหมดเลย กรรม.. เราเชื่อการกระทำ “ทำดีต้อง

ได้ดี ทำชั่วต้องได้ชั่ว” เราทำคุณงามความดีมา เราถึงได้เกิดเป็นมนุษย์ สิ่งนี้เป็นการ ยืนยัน เราเกิดเป็นมนุษย์ มนุษย์สมบัติของเรา เราเป็นมนุษย์สมบูรณ์ เรามีสติมี สัมปชัญญะสมบูรณ์

สิ่งที่สมบูรณ์ อานาจาสนาพร้อมแล้ว ถ้าเราสนใจเรื่องของธรรม เราก็ปฏิบัติไป มันจะเป็นโลกไปก่อน เป็นโลกเพราะสิ่งนี้เป็นโลก ทำเพื่อโลก ปฏิบัติธรรมขึ้นมา มัน เป็นเพื่อโลก แต่ถ้าทำของโลกเขา เขาไม่สนใจเรื่องของธรรมเห็นไหม โลกเขาไม่สนใจ เรื่องของธรรมเลย เขาอยู่ของเขาอย่างนั้น แล้วเขาก็แสวงหาอย่างนั้น แล้วเขาก็ได้ความ ทุกข์ความร้อนของเขาตลอดไป จะมีความสบายใจ มีความสุขใจต่อเมื่อมันสมควร ความ ปราบปรามเป็นครั้งเป็นคราว อย่างนั้นกิเลสมันหลอก มันหลอกให้เราเพลินในโลกใจ ว่า สิ่งที่เราแสวงหาได้มาแล้วจะเป็นความสุข

สิ่งที่แสวงหาได้มาแล้วจะเป็นความสุข เราก็แสวงหาไปตามกิเลสค้นหา กิเลส ค้นหาให้เราแสวงหาสิ่งที่เป็นเรื่องของโลก สิ่งนี้เป็นเรื่องของโลกเห็นไหม เรื่องของ วัฏฏะ “กามภพ รูปภพ อรูปภพ” สิ่งนี้เป็นที่อยู่ของสัตว์โลกอยู่แล้ว มันเป็นเรื่องสมบัติ ผลัดกันชม เราแสวงหามา “สรรพสิ่งที่ทั้งหลายนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด” เราไม่พลัด พรากจากเขา เขาก็ต้องพลัดพรากจากเรา แต่เมื่อกิเลสมันขับไส มันก็ว่าสิ่งนี้จะเป็น ความสุขของเรา มีความพอใจของเรา แสวงหาสิ่งที่เป็นอนิจจัง

สิ่งนี้คลาดเคลื่อนตลอด เรามีสมบัติขนาดไหน เกิดวาทภัยขึ้นมา ดิเคาะหรือติด น้าอยู่ สิ่งที่เป็นสมบัติเราจะไม่ช่วยให้เรามีความสุขได้หรอก เราจะอยู่จะกินอาศัยปัจจัย เครื่องอยู่อาศัยเท่านั้น คำรงชีวิตของเราไป สิ่งที่เป็นสมบัติ มันก็เป็นสิ่งที่ว่าสะสม เรา เก็บไว้ เวลาเราไปตกทุกข์ได้ยาก ตัวเราไปตก สมบัติมันไม่ไปกับเรา เราไปตกทุกข์ได้ ยาก เราไปประสาเรา แต่ถ้าคนมีอานาจาสนาจะมีเหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นมา ก็จะมีคน ช่วยเหลือ จะมีสิ่งที่ว่าทำให้เราผ่อนหนักเป็นเบาได้ตลอดไป นั่นคือบุญกุศล

เชื่อกรรม.. กรรมดีคือการกระทำ กรรมดีมันเป็นกรรมแน่นอน แต่เวลาลบล้าง กรรม จะลบล้างกรรมได้ต้องการภาวนาเท่านั้น การภาวนาชำระจิตใจถึงที่สุด ถ้าทำเพื่อ ธรรมมันจะย้อนกลับเข้ามาถึงหัวใจ ถ้าเราทำปฏิบัติมัน ไปเป็น โลก ก็ให้มันเป็น โลก โลก เกิดขึ้นมาขนาดไหน เรื่องของโลก ปัจจัย ๔ เครื่องอาศัย เราก็ต้องแสวงหา แต่ให้มีคติ

สิ่งที่เป็นคติเตือนใจ นี้เราทำเพื่อการดำรงชีวิตเท่านั้น ถ้ามีโอกาสเราก็ออกประพฤติปฏิบัติ เราออกบวชเห็นใหม่ ถ้าเราออกบวชแล้ว สังคมชาวพุทธเราับเลี้ยงดู เต็มขาด ปัจจัย ๔ เครื่องอยู่อาศัยนี้ เขาให้เราเต็มที่อยู่แล้วถ้าเราประพฤติปฏิบัติอยู่ในศีล ในธรรม แต่ถ้าเราประพฤติปฏิบัตินอกกลุ่มนอกรทาง เขาก็ไม่ยอมเหลียวมามอง

เขาไม่มองหรือ คนที่ประพฤติปฏิบัติทำความผิดพลาดให้เขาเห็น เขารู้ว่าสิ่งนั้น เป็นโทษ สิ่งนั้นเป็นความผิดพลาด แต่ถ้าเราทำคุณงามความดี ไม่ต้องเป็นห่วงเลย ปัจจัย เครื่องอยู่อาศัย มันพอดำรงชีวิตไปได้ ถ้ามันมีมากเกินไป จนเราก็ต้องถึงขั้นโทษเห็น ใหม่ เรามักน้อยสั้น โศษของเรา เพื่อจะไม่ให้จิตใจมันคึกคะนองจนเกินไป

จิตใจของเรามันคึกคะนองมาก คุยวุ่นสิ เวลาวุ่นเขาคิดประสาของเขาไป เขา คิดแล้ว เขามีอารมณ์ฉุนเฉียวของเขาไป เพราะมันเป็นวัยของเขา มันเป็นวัยรุ่น วัยคะนอง จิตนี้คะนองตลอดไป แม้จะเป็นคนแก่ คนเฒ่าขนาดไหน มันก็ไม่มี ความเบาใจ เรื่องของ จิตใจไม่มีอายุ ไม่มีกาล ไม่มีเวลา เพราะมันเป็นสิ่งที่ว่าคงที่ตลอดไป คงที่แบบกิเลสใน กงที่แบบมีอยู่ เพราะหัวใจมันไม่เคยตาย

สิ่งที่ไม่เคยตาย มันจะคึกจะคะนองของมันตลอดไป แต่ถ้าเป็นวัยรุ่น มันเป็นเรื่อง โลก โลกนั้นเป็นวัยรุ่น วัยที่ว่ายังมีประสบการณ์โลกน้อยไป แต่เมื่อมีประสบการณ์ ขึ้นมา เป็นคนเฒ่าคนแก่ มันก็มีความยับยั้งชั่งใจบ้าง อันนั้นเป็นเรื่องของโลก แต่เรื่อง ของธรรมนั้น ฝึกพิสูจน์กันเรื่องของใจ ถ้ามันยับยั้งได้ คนแก่กิเลสมันต้องเบาบางไปสิ กิเลสมันต้องน้อยไปสิ มันน้อยไปที่ไหน มันกลับมาก มันพอกพูนขึ้นมา มากขึ้น

เด็กนะ เด็กไร้เดียงสา เวลาประพฤติปฏิบัติ เรื่องความประสพการณ์ในใจ สิ่งที สะสมไว้ในหัวใจ มันไม่มีมาก มันยังเพียงแต่ละๆ เพียงแต่จะแก้ไข มันทำความสงบของ ใจได้ง่ายกว่า แต่คนแก่คนเฒ่า มันสะสมประสบการณ์ชีวิตมา มาก สิ่งใดๆ ก็สะสมเข้า ไปที่ใจ นั้นเป็นโรคภัยไข้เจ็บทั้งหมดเลย เพราะเวลาจิตสงบเข้าไปเห็นใหม่ ก่อนที่จิต สงบเข้าไป มันจะผ่านสิ่งนี้ทั้งหมดเลย

เวลาจิตเราสงบเข้ามา สิ่งทีมันจะเกิดขึ้นในหัวใจ มันจะต่อต้าน สิ่งนี้เป็น ความเห็น แล้วเชื่ออะไรก็เชื่อได้ยาก เพราะเรามีประสบการณ์มา เราทำมาแล้ว สรรพสิ่ง ทุกอย่างเราก็ทำมา เราจะไม่ประสบความสำเร็จเลย แล้วคนอื่นจะทำได้อย่างไร มัน

เป็นไปที่ว่า มันจะทำให้เราเชื่อได้ มันกลับทำให้เกิดเป็นทิวี่ เกิดเป็นมานะว่าเรารู้ ว่าเราฉลาด เรารู้เราฉลาดนะ เราโง่ ๒ ชั้น โง่กับความเห็นของเราเราก็ไม่รู้ แล้วกิเลสมันปิดบังให้เราโง่อีกชั้นหนึ่งเห็นไหม

เราโง่กับตัวเราเอง ๑ โง่กับประสบการณ์ชีวิต ๑ แล้วเราก็อำนาจฉลาด ถ้าเราฉลาด เราต้องพยายามบั่นทอนสิ บั่นทอนความคึก บั่นทอนความคะนองของใจ เราถึงต้องมกน้อยสันโดษ อดนอนผ่อนอาหารก็เพื่อจะให้จิตมันบั่นทอนกำลังของมันลงมา บั่นทอนมาไม่ให้มันคิดไปตามอำนาจของมัน สิ่งที่คิดมันทำให้เราต้องตามมันไปตลอด พอคิดขึ้นมาเราก็เชื่อ มันก็หายไป

หายไปสิ่งใดต่างๆ แล้วแต่ หมายถึงเรื่องของโลก หมายถึงเรื่องความเป็นอนิจจัง ตัวมันเองก็เป็นอนิจจัง ๑ ที่มันหายไปก็เป็นอนิจจัง ๑ มันเลยฟังอะไรไม่ได้เลย แล้วก็พยายามจะหาที่ฟังกัน ฟังไม่ได้เลย.. สิ่งนั้นเป็นเรื่องสมมุติ เป็นความหลอก เป็นตัณหา เป็นความทะยานอยาก แล้วเราก็อำนาจเวียนออกไป นั่นเป็นเรื่องโลก

ถ้าจะเป็นเรื่องของธรรม เราศึกษาธรรมขึ้นมา สิ่งนี้มันเป็นการศึกษาขึ้นมาแล้วเปรียบเทียบขึ้นมา มันจะซึ่งใจนะ ถ้าใจเรามีความทุกข์ มีความคาดความหมายอยู่แล้วสิ่งนี้เข้าไปแก้ไขความสงสัย มันจะแปลกประหลาด มันจะมหัศจรรย์ “ในศาสนาสอนสิ่งนี้หรือ?” เราจะคิดว่าศาสนาสอนแต่เรื่องชาดก เรื่องต่างๆ แต่อภิธรรมมันเป็นวิทยาศาสตร์ทางจิตที่ขึ้นมา จิตนั้นมันจะมีที่ดวง ว่าไปตามอำนาจ ว่าไปตามความจำมา

สิ่งที่จำมาขนาดไหน มันก็เป็นเหมือนโรคภัยไข้เจ็บเหมือนกัน เหมือนคนแก่ที่มีประสบการณ์มาก เราก็คาดหมายว่ามีที่ดวงๆ เราก็คาดหมายของเราไป แต่สิ่งนั้นมันทำให้แผนที่ มันเป็นรายละเอียด แล้วเราก็คาดหมายไป สิ่งที่เราคาดหมายมันก็เป็นโลก โลก เพราะสิ่งนี้มันไม่ทำให้จิตใจเราสงบลงได้ ถ้าจิตใจเราสงบลงได้ ไม่ต้องไปคาดหมายสิ่งใด ตั้งความศรัทธาของเราไว้ แล้วกำหนดพุทโธ พุทโธ เพื่อจะให้เข้ามาเป็นธรรม

สิ่งที่ เป็นธรรม ธรรมคือประสบการณ์ของใจ ใจมันเป็นภาชนะที่จะใส่ธรรม เพราะเวลาสุขเวลาทุกข์ ใจมันสุขมันทุกข์ ถ้าเราผลอไป เราไปโดนสิ่งใด เราไปเหยียบหนามเหยียบอะไรเพราะเราผลอไป มันจะไม่มีความรู้สึกหรรอก แต่ถ้ามันเจ็บขึ้นมา มันจะมีความรู้สึกกลับขึ้นมา นี้ใจก็เหมือนกัน สิ่งที่ว่ามันสะสมเข้ามาในหัวใจ มันเป็น

ประสบการณ์ มันจะพุ่งออกมา ฟุ้งสิ่งนั้นออกมา ฟุ้งความรู้สึกความคิด มันจะยึดสิ่งต่างๆ ออกไปข้างนอก นั่นมันเป็นเรื่องของใจเห็นใหม่

ใจรับรู้ภาพขณะอันนี้เวลานั้นประสบ มันเป็นปัจจัยตั้ง มันเป็นประสบการณ์เข้ามา มันจะเริ่มปล่อยวางเข้ามา เวลากำหนดพุทโท พุทโทเข้ามา มันจะเป็นสัมมาสมาธิ สิ่งที่เป็นสัมมาสมาธิเพราะอะไร เพราะเรามีศีลใจ มีศีลโดยสมบูรณ์ ปกติศีล สมาธิ ปัญญา เราทำทานมาแล้ว ศีล ๕ เราก็มียพร้อมของเรา ศีล ๑๐ เราก็มียพร้อมของเรา ศีล ๒๒๗ ก็มีพร้อมของเรา

สิ่งที่ว่าเป็นศีล เราไม่ล่วงละเมิดศีลของเรา เราก็มียความอบอุ่น ถ้าเราล่วงละเมิดศีลของเรา เราก็มียความกังวล นิเวศธรรมจะเกิด เกิดนิเวศน์ว่าเราทำความผิดพลาด สิ่งนั้นมันเป็นอดีต เราวาง ถ้ามันทันเวลา พระก็ต้องปลงอาบัติ ถ้าศีลเราขาดเราก็ต้อศีล เราขอศีลมันก็เป็นศีลของเรา แต่ในเมื่อถ้าเราทำไม่ได้ ศีลของเราวิบัติขึ้นมาได้เลย เว้นไว้แต่พระ พระถ้าศีลขาดแล้ว เราก็กำหนดไว้ว่าศีลตัวนี้ขาด ถ้าเราเจอพระ เราจะปลงอาบัติ สิ่งนี้ปลงอาบัติล่วงไป อดีตนี้วางไว้ กรรมคือการกระทำนั้น กรรมนั้นมีแน่นอน

แต่ในเมื่อปลงอาบัติแล้ว เราจะขอเวลาแก้ตัวใจ ต่อไปเราจะไม่ทำผิดพลาดอีก เราจะตั้งสติทำคุณงามความดีของเรา เวลาเราเริ่มต้นจะนั่งสมาธิหรือเราเดินจงกรม เราก็มียวิบัติของเราขึ้นมา แล้วเราทำของเรา ศีลมันมีพร้อมอยู่แล้ว ศีลพร้อมขึ้นมาต้องเกิดธรรมเห็นใหม่ ศีล สมาธิ ปัญญา ปัญญาในการใคร่ครวญตัวเอง พยายามใคร่ครวญตัวเองเข้ามา ใคร่ครวญสิ่งที่ว่ามันหายไป จิตนี้มันหายไปสรรพสิ่งทั้งหมด

สิ่งที่มันหายไป หมายถึงก็คิดไป ตัวเราขังตัวเราไว้นะ เราอยู่ในวัดในวา อยู่ในทางจงกรม นั่งสมาธิภาวนา ภาวนาไม่ได้ไป ทำไมจิตมันไปได้ตลอดละ ภาวนาวิเวก แต่จิตมันไม่วิเวก จิตมันไม่วิเวกเพราะตัวจิตมันเป็นตัวภาวนาที่มันสัมผัสสิ่งต่างๆ มันเป็นความมหัศจรรย์ ความมหัศจรรย์ของมันไม่เคยตาย แล้วมันมีแต่ความทุกข์เราร้อนอย่างนั้น แล้วเราใคร่ครวญเข้ามา เราจะเข้าไปหา มันจะต่อต้านใจ เหมือนกับมันเคยสะควกสบายของมัน มันเคยคิดตามธรรมชาติของมัน

ถ้ามันเคยคิดตามธรรมชาติ เราสร้างกุศลแล้ว เราทำคุณงามความดีแล้ว สิ่งนี้เราทำมาหมดแล้ว นั่นมันก็เป็นเรื่องของโลก สิ่งที่เป็นเรื่องของโลก บุญกุศลพาให้เราเกิด

เกิดเป็นเทวดา เกิดเป็นอินทร์ เกิดเป็นพรหม เกิดแน่นอน สิ่งนี้เป็นสมบัติของเรา เราทำแล้วเราก็อำนาจ ทำอย่างนั้นมันเป็นเรื่องพื้นฐาน สิ่งที่เป็นพื้นฐาน ศิลธรรม จริยธรรม คุณงามความดี นี่เป็นพื้นฐาน

แต่การประพฤติปฏิบัติ เรายังไม่เคยทำ ถ้าเราไม่เคยธรรม ธรรมจะไม่เกิดขึ้นมา ในหัวใจของเรา ถ้าเราเคยทำขึ้นมา ปฏิบัติบูชา.. ผู้ที่ปฏิบัติ ผู้ที่ลงแรง เราลงแรงทำสิ่งใด งานจะเกิดขึ้นมาจากแรงงานของเรา เราประพฤติปฏิบัติ เราตั้งสติขึ้นมา แล้วเรากำหนด พุทโธก็ได้ เราใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญเข้ามาก็ได้ ใคร่ครวญเข้ามาให้เรามีสติ ตลอดเวลา เรามีสติแล้วควบคุมใจของเรา มันจะหายไปสิ่งใด มันจะคิดออกไป นั่นละ มันออกไปยึดสิ่งต่างๆ ธรรมชาติของธาตุรู้เป็นแบบนี้

สิ่งที่เป็นธรรมชาติของเขาคือหน้าที่รู้ตลอดไป เวลาผ่านอายตนะ ผ่านสิ่งกระทบ ขึ้นมา มันต้องอาศัยหน้าที่ต่างๆ กัน หน้าที่ของตา หน้าที่ของหู หน้าที่ของจมูก คมกลิ่น ลิ้มรสต่างๆ หน้าที่ของเขาแต่ละหน้าที่ แต่หน้าที่ของใจ จินตนาการ ไปได้หมดเลย มันเป็นเรื่องที่ว่า ธรรมชาติของเขาคือแบบนี้ ถ้าเราปล่อยธรรมชาติเป็นอย่างนี้ มันก็เป็น สิ่งที่ใช้งานของมันตลอดไป

แต่ในเมื่อมีการควบคุมขึ้นมา มันจะเกิดสัมมาสมาธิขึ้นมาได้ ถ้าเราทำ สัมมาสมาธิขึ้นมาได้ นั่นจะเป็นสมบัติของเรา เราจะมีเครื่องมือในการทำงาน เราจะไปไหน เราต้องมีปัจจัยเครื่องอาศัย สิ่งที่จะเป็นปัจจัยเครื่องอาศัย เราก็ต้องค้นคว้าหาของเรามา ก่อน การทำเพื่อธรรม มันถึงขั้นทุกอย่าง ฟืนตัวเองเป็นการฟืนกิเลส กิเลสนั้นคือ โลก เรื่องของโลกคือเรื่องของกิเลส

ถ้าการประพฤติปฏิบัติไป มันเป็นเรื่องของความผิดพลาดไป นั่นเป็นโลกทั้งหมด สิ่งที่เป็นโลกมันก็มีความเพียร ถ้าความเพียรชอบ คือการทำถูกต้อง สิ่งนั้นมันจะเป็นผล หรือไม่เป็นผลนั้นเรารอเวลาไป มันจะเป็นเอง การคาดการณ์นี้เป็นค้นหาซ่อนค้นหา ถ้าเรามีความอยากมากเกินไป เราจะไม่สมประโยชน์ของเราเลย เราศึกษาธรรมมา เรามีความต้องการ โดยจิตได้สำนึก มันมีอยู่แล้ว สิ่งที่เราเข้าไปทำไม่ได้ก็ให้มันอยู่ในใจ แต่ใน ความอยาก สิ่งที่ควบคุมได้เห็นใหม่

ความอยากที่เราต้องการ อันนี้เราพยายามไม่คิดถึง แล้วเรที่ตั้งสติของเราไว้ พยายามทำของเราไป ถ้าเราทำถูกต้อง “ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม” ถ้าสมควรแก่ธรรม ธรรมนั้นจะเกิดจากหัวใจดวงนั้น ถ้าเกิดสมาธิธรรม สิ่งที่เป็นสมาธิคือความสงบร่มเย็นของใจ ใจจะมีความสงบร่มเย็นเข้ามา ถ้ามีความสงบร่มเย็นเข้ามา อันนี้ถ้าเป็นธรรม มันเป็นสัพเพ ธัมมา อนัตตา สภาวะเกิดดับ

สิ่งที่เกิดดับกับใจ เกิดเป็นโลก เป็นความคิดของโลกเข้าไปทั้งหมดเลย แล้วไม่เคยเกิดสิ่งนี้ ถ้าเกิดสิ่งนี้เห็นใหม่ เกิดเหมือนกับว่าเป็นความเกิดขึ้นจากใจ เวลาเราเกิด ปฏิสนธิขึ้นมา เราเกิดขึ้นมาเราไม่รู้เนื้อรู้ตัวเลย เราไปเกิดได้อย่างไร เราไม่มีสติพร้อม จิตปฏิสนธิจะเกิดในครรภ์ของมารดา เกิดในภพชาติต่างๆ แต่ถ้าธรรมจะเกิดจากใจเรา จะมีสติพร้อม สิ่งที่เป็นสติมันจะรู้สึกตัวเข้ามาตลอดเวลา รู้สึกตัวนะ รู้สึกสติพร้อมขึ้นมา จิตสงบเข้าไปเป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป จนมันจะว่างขนาดไหนก็แล้วแต่ มันจะต้องมี สติสัมปชัญญะทั้งหมดเลย

แต่การเป็นโลก เวลากำหนดเข้าไป มันจะหายไป มันจะหายไป แล้วมันจะเงียบไป อันนั้นเป็นภวังค์ ตกภวังค์นี่ก็เป็นภวังค์ ถ้าตกภวังค์ไปความรู้สึกอันนี้มันไม่มี สติพร้อม หายไปเฉยๆ ไม่มีเหตุไม่มีผล แล้วจนส่วนหนึ่ง จนสะดุ้งขึ้นมาก็ได้ พอรู้สึกตัวขึ้นมา อันนั้นเป็นภวังค์ แต่ถ้าเป็นสมาธิมันจะเริ่มค่อยเข้าไป เริ่มจะเป็นสมาธิขึ้นมา มันจะสงบเข้ามา จะมากจะน้อยอยู่ที่เหตุ อยู่ที่ความเพียร

ถ้าความเพียรเรามากขึ้น เราพยายามกำหนดของเราตลอดไป กำหนดพุทโธไปเรื่อยๆ เราไม่ต้องการให้เป็นสมาธิหรอก ถ้าเหตุมันพร้อม มันต้องเป็นสมาธิตามธรรมชาติของเขา สมควรแก่ธรรมต้องเป็นสมาธิเด็ดขาด แต่เราสร้างเหตุของเราไปเรื่อยๆ มันจะปล่อยขนาดไหนก็แล้วแต่ นั่นเป็นทางผ่าน เกิดนิमित เกิดความเห็นอะไรก็แล้วแต่ สิ่งนี้เป็นทางผ่าน เราอยู่กับผู้รู้ของเราตลอดไป อยู่กับผู้รู้แล้วตั้งสติไปตลอด สะสมสิ่งนี้ขึ้นมา จิตจะเป็นสมาธิขึ้นมา

ถ้าจิตมันเป็นสมาธิมันทำได้ สิ่งนี้จะไปเป็นพยานกับใจดวงนั้น ทำเพื่อธรรมเข้าไปเรื่อยๆ ทำเพื่อธรรมเห็นใหม่ การประพฤติปฏิบัติคือการกระทำ ความเพียรของเราเกิด

ขึ้นมา เราทำของเราขึ้นมา ทำใจของเราให้สงบเข้ามา อันนี้มันเป็นเรื่องภาษาณะที่จะเข้าไปสู่สภาวะตามเป็นจริง จิตเท่านั้นจะทำวิปัสสนา สัมมาสมาธิจะยกขึ้นวิปัสสนาได้

ถ้าไม่มีสัมมาสมาธิ เราใช้ปัญญาอยู่ มันทำเพื่อโลก สิ่งนี้เป็นโลก ปัญญาอบรมสมาธิเป็นการใคร่ครวญด้วยปัญญาขึ้นมา เป็นการติดข้องกับสิ่งใด ใจข้องกับสิ่งใดเราจะจับสิ่งนั้นพิจารณาเลย สิ่งนี้ใจมันไปติด อย่างเช่น ติดกับรถยนต์ เราก็นึกรถยนต์ขึ้นมาในหัวใจของเรา รถยนต์นั้นประกอบไปด้วยสิ่งใด? มันเป็นสิ่งใด? มันเป็นของเราไหม? ถ้ามันเป็นของเรา มันก็เป็นของเราโดยธรรมชาติ

แต่ขณะที่เราปฏิบัติ เราไม่ต้องการมัน สิ่งที่เป็นรถยนต์ก็ให้มันจอดอยู่อย่างนั้น แต่หัวใจนี้ไม่ต้องไปเกาะเกี่ยวมัน ปล่อยวางเข้ามา สิ่งที่เราไปเกาะเกี่ยว ภาพเกิดขึ้นมา นั่นล่ะเราไปยึดมันเขาแล้ว เราไปยึดมันเห็นใหม่ นี่ใจมันส่งออก ถ้าปัญญามันใคร่ครวญก็ปลดปล่อยเข้ามา ถ้ามันปลดปล่อยมันก็ปล่อย สิ่งนี้ไม่เป็นประโยชน์ ถ้าเราคิดมันจะเป็นโทษขึ้นมา

เราจะคิดถึงสิ่งใดก็แล้วแต่ นั่นคือจิตมันหายไปสิ่งนั้น แล้วเราก็ใคร่ครวญสิ่งนั้นเข้ามาๆ มันเป็นโลกมันก็เป็นโลก มันก็จะปล่อยเข้ามา ปล่อยเข้ามาจนกว่าสมาธิมันเกิดขึ้นได้ มันปล่อยวางเห็นใหม่ ปล่อยวางสิ่งนี้มันเป็นพื้นฐาน แล้วก็ใช้สติใช้ปัญญาใคร่ครวญเข้ามา พยายามใคร่ครวญด้วยสติสัมปชัญญะ ถ้ามีสติมันจะมีความสุข ผลของมันคือความสงบร่มเย็น มันจะว่างมันจะปล่อยวาง

หัดปล่อยวางนะ การละการวางเป็นผลของการประพฤติปฏิบัติ ถ้าทางโลกเขาการได้มา ต้องได้มา ต้องได้กำไร ต้องได้วัตถุสิ่งนั้นมาถึงจะเป็นของเรา สิ่งที่เป็นของเรายึดทั้งหมดเลย เรื่องของโลกคือการยึดมันถือมัน สิ่งที่ยึดมันถือมันให้ผลเป็นทุกข์กับใจ สมบัติเป็นของเราก็จริง ให้มันวางไว้เพราะมันยังไม่สมควรเวลาที่เราจะไปยึดถือมัน เป็นสมบัติของเรา เราจะใช้สมบัติของเราให้เป็นประโยชน์ เราใช้จ่าย เราใช้สอยเขา เราเอาเขามาใช้ประโยชน์ มันถึงจะเป็นประโยชน์ขณะที่เราใช้เขา

ขณะที่มันไม่เป็นประโยชน์ มันควรจะอยู่ในที่ของมัน เราไปแบกหามทำไม เราไปคิดเพื่อแบกหามสิ่งนั้นทำไม สิ่งนั้นไม่เป็นประโยชน์กับเราเลย ถ้าเราปัจจุบันทันด่วน เราตายเดี๋ยวนี้สมบัตินั้นจะช่วยเหลืออะไรเราได้ไหม ถ้าเราต้องตายในปัจจุบันนี้ สิ่งใดๆ

ช่วยเหลืออะไรเราไม่ได้เลย แต่มันไม่ตาย ไม่ตายเพราะสติเราพร้อม สติเราอยู่ เราจะมีสติ

เวลาเจ็บไข้ได้ป่วย พระปฏิบัติอยู่ในป่าในเขา เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมา มีสติพร้อม ใคร่ครวญเลย ชาติขั้นนี้มันเป็นสิ่งใด? โรคภัยนี้เกิดมาจากไหน? สิ่งที่เป็นเจ็บไข้ได้ป่วยมันเกิดขึ้นมาจากอะไร? ใคร่ครวญสิ่งนั้นเข้ามา จนมันเห็นว่า ชาติเป็นชาติขั้น เป็นขั้น มันเป็นความจริงอันหนึ่ง ถ้ามันมีไข้ มีสิ่งใด สิ่งนั้นมันเป็นธรรมชาติของมัน มันปล่อยวางนะ พอจิตมันมายึดมันปล่อยวาง สิ่งนี้จะหายไปเลยนะ วางหมดเลย ปล่อยหมด พอปล่อยหมดโรคนั้นจะหายไป เจ็บไข้ได้ป่วยนั้นจะหาย

เวลาเอาธรรมโอสภมารักษาใจ มันยังรักษาได้เลย แล้วเวลาเราไปยึดสิ่งนั้น นั่นละมันก็เป็น โรคส่วนหนึ่ง เป็นโรคที่เราไปยึดเขา เราไปยึดเขาเอง โดยความที่เราไม่รู้ สิ่งนั้นมันจริงอันหนึ่ง จริงตามสมมุติ แต่ความจริงเรื่องชาติเรื่องขั้นนี้ มันเป็นความจริงอันประเสริฐ แต่มันเป็นมาร ใจ สิ่งที่เป็นมารเราถึงขุดคุ้ยค้นคว้าสิ่งนี้ขึ้นมาไม่เป็นประโยชน์ เราคิดค้นขึ้นมาเห็นใหม่ สิ่งนี้เราคิดให้เห็นโทษ เราเป็นสัตถุญามา เราจำของครูบาอาจารย์มาว่าสิ่งนี้เป็นโทษ เราพยายามพิจารณาให้มันเป็นโทษ

เจ็บไข้ได้ป่วยก็เป็นโทษ เป็นเวทนา เป็นความทุกข์ สิ่งที่เป็นทุกข์นี้เป็นโทษ แล้วทำไมมันไม่วาง ไม่วางเพราะใจเรามันไม่วาง ใจเราไม่มีพื้นฐาน ถ้าใจเรามีพื้นฐาน เราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา จิตใจมีพื้นฐาน เราวิปัสสนาไปสิ่งนั้น เราใคร่ครวญสิ่งนั้นมา มันจะปล่อยเข้ามา ถ้ามันปล่อยวาง พอมันว่างหมดสมาธิเข้ามาแยกออก ขั้นเป็นขั้น จิตเป็นจิต มันว่างออกไป

เปิดไฟชั่วคราวชั่วคราว เราจะเห็นสิ่งของต่างๆ ที่เราวางไว้ในบ้านของเรา เราเปิดไฟขึ้นมา แต่ไฟมันเปิดขึ้นมาด้วยการไม่เปิดสว่าง มันเปิดเป็นชั่วคราวชั่วคราว เราก็เห็นแวบๆ แวมๆ เห็นเป็นชั่วคราวชั่วคราว พอเห็นขึ้นมามันก็เข้าใจ พอเข้าใจมันก็ปล่อย สิ่งนี้ที่ปล่อยเพราะมันเป็นความจริงอยู่แล้ว

สิ่งจะเป็นความจริง อริยสัจนี้เป็นความจริง จริงเรื่องอะไร จริงเรื่องความยึดมั่นถือมั่นของใจ มันยึดมั่นถือมั่นว่า ขั้น ๕ เป็นเรา กายเป็นเรา สรรพสิ่งนี้เป็นเรา ถ้าสรรพสิ่งนี้เป็นเรา เราถึงออกไปรับรู้ภายนอกใจ มันส่งออกไป รับรู้สิ่งต่างๆ มันส่งออกไป

ทั้งหมดเลย นั่นเป็นเรื่องของโลก เรื่องของโลกมันก็วิ่งออกไปข้างนอก ถ้าเราย้อนกลับเข้ามา เห็นอันนี้ตามความเป็นจริง

ถ้าเห็นธาตุ เห็นชั้น ตามความเป็นจริง เห็นเป็นจริงบ่อยครั้งเข้า มันก็จะปล่อยสิ่งที่ปล่อยนี้เป็นสภาวะธรรม สิ่งที่เป็นสภาวะธรรมนี้คือสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือคัมภีร์มา เห็นสิ่งนี้ตามความเป็นจริง แต่ที่เราไม่รู้ เราไม่รู้ด้วยสุดมยปัญญา สิ่งที่เป็นสุดมยปัญญา ความเข้าใจของเราเป็นแผนที่ เราอ่านแผนที่ขึ้นมา สิ่งที่เราอ่านแผนที่เป็นสมมุติ

แต่การประพฤติปฏิบัติเข้าไปเผชิญกับสิ่งนั้น ต้องจิตสงบขึ้นมา มันถึงจะเป็นธรรม สิ่งที่จิตมันสงบขึ้นมา มันถึงยกขึ้นวิปัสสนา มันมีอาวุช มันมีธรรมอาวุช ธรรมอาวุชต้องฟาดฟันกับขันธมาร สิ่งที่เป็นมาร “ขันธมาร” ก็เลศเป็นมาร มารยึดมันถือมันสิ่งนี้ว่าเป็นเรา เราเข้าใจว่าสิ่งนี้เป็นเรา เข้าใจจากกิเลสมันหลอก จากกิเลสมันสร้างความเห็นให้เราเห็นว่ามันไม่ใช่เราแต่ความรู้สึกจากภายนอก

แต่ความรู้สึกภายใน เห็นจริงมันต้องปล่อยกิเลสได้ ถ้าเห็นสภาวะตามความเป็นจริง มรรคมันจะเกิดตรงนี้ สิ่งที่เป็นมรรคมันจะเป็นภาวนามยปัญญาไป หมุนเกิดขึ้นมาจากใจดวงใด ใจดวงนั้นจะชำระกิเลสดวงนั้นได้ กิเลสเกิดขึ้นมาจากใจ พอใจมีกิเลส ใจก็ยึด ยึดชั้นเป็นเรา ยึดสรรพสิ่งเป็นเรา ความยึดอันนั้นคือสังโยชน์นี้

สิ่งที่เป็นสังโยชน์ร้อยรัดทั้งหมด ร้อยรัดขึ้นมาให้เป็นความยึดมันถือมัน ความยึดมันถือมันเพราะความไม่เข้าใจ มันไม่เป็นโทษกับเรื่องของโลกเขา เพราะมันไม่ผิดพลาดกับเรื่องของโลก แต่มันผิดในเรื่องของธรรม ทำเพื่อโลกมันเข้าใจแล้ว มันก็เข้าใจ สิ่งนั้นเป็นโลกเพราะมันไม่ปล่อยธรรมตามความเป็นจริง มันไม่ปล่อยธาตุปล่อยชั้นตามเป็นจริง ถ้าเราประพฤติปฏิบัติตามความเป็นจริง มันจะเห็นสภาวะธรรมขึ้นมา มันจริงก็จริง ส่วนของมันสิ ชั้นเป็นความจริงส่วนหนึ่ง เวทนาสักแต่ว่าเวทนา ไม่ใช่เรา ความรู้สึก รูปไม่ใช่เรา ชั้นไม่ใช่เรา ความไม่ใช่เรา

แต่มันเป็นเราเพราะเรายึด ถ้าเรายึดสิ่งนี้มันก็รวมตัว สิ่งที่รวมตัวขึ้นมามันก็เป็นอารมณ์ความรู้สึกออกไป ปัญญามันก็แยกเข้าไป วิปัสสนาเกิดขึ้นมา ปัญญา มันจะย้อนกลับเข้ามา ย้อนกลับทำลายธาตุทำลายชั้น การยิ่งทำลาย มันยิ่งสว่างม สิ่งที่จะได้

เท่าไหนนั่นคือการประพฤติปฏิบัติ ความละความปล่อยวางขึ้นมา มันจะมีธรรมขึ้นมาใน หัวใจเป็นครั้งเป็นคราว เหมือนกับความสว่างเกิดขึ้น

ความสว่างเกิดขึ้นเพราะปัญญามันเกิด ปัญญาดี การฆ่ากิเลส ปัญญาสำคัญมาก เรื่องของปัญญานะ ถ้าปัญญาโลกพาใช้ กิเลสพาใช้ เวลาเขาจะเอารัดเอาเปรียบกัน เขาใช้ ปัญญา ใช้เล่ห์เหลี่ยมหลอกลวงกัน แต่ขณะที่เราจะใช้ปัญญาชำระกิเลสขึ้นมา มันต้องมี สัมมาสมาธิ ถ้ามีสัมมาสมาธิเรื่องของกิเลสมันจะเบาบางลง ไม่มีเราใจ ถ้าเป็นเรา ความคิดความเข้าใจตน เอารัดเอาเปรียบของกิเลส

กิเลสมันอยู่ในหัวใจ มันก็เอารัดเอาเปรียบ เรารู้ว่าเราเข้าใจเรา รู้สิ่งที่รู้กิเลสมันพา รู้ด้วย มันไม่เป็นมัชฌิมาปฏิปทา มันไม่เป็นความเพียรชอบ ถ้าความเพียรชอบเมื่อไหร่ การวิปัสสนาเกิดขึ้นมาเมื่อไหร่ นั่นคือความเห็นจริงของเรา ถ้าความเห็นจริงของเราเกิดขึ้นมาโดยความเป็นจริง มันจะสว่างกระจ่างแจ้ง สิ่งที่สว่างกระจ่างแจ้งแล้วเราจะแปลก ประหลาดมหัศจรรย์กับศัพท์ ธรรมมา อนัตตา

สภาวะธรรมที่เราสร้างขึ้นมาเป็นธรรมาวุธ มันเกิดขึ้นมา พอเกิดขึ้นมาก็รวมตัว ขึ้นมา สมุจเฉทปหานรวมตัวแล้ว สัมปยุตรวมตัวขึ้นมา เราจะเห็นมรรคสามัคคีเป็นแบบ ไค มรรคสามัคคี มัชฌิมาปฏิปทา มันจะเป็นแบบใด มันจะเกิดขึ้นจากกลางหัวใจของเรา สิ่งที่เกิดขึ้นกลางหัวใจนั่นคือทำเพื่อธรรม ธรรมสิ่งนี้เกิดขึ้นมาจากใจดวงใด ใจดวงนั้น จะมีพื้นฐาน ธรรมส่วนหนึ่งเกิดมาจากใจ การก้าวเดินไปมันก็จะง่ายขึ้น เพราะมันมี หลักเกณฑ์

เราไม่มีหลักเกณฑ์ ผู้ที่ไม่มีหลักเกณฑ์ มันต้องล้มลุกคลุกคลาน สิ่งที่ล้มลุก คลุกคลานนี้เป็นประสบการณ์ของใจ เพราะใจทำงาน เวลาปัญญามันเกิดมันจะเหนื่อย มาก เวลาทำงานของใจ ใจนี้มันใช้ปัญญามันหมุนออกไป นั่นคืองาน พอสภาวะของ ปัญญามันจะเป็นงาน งานที่ใคร่ครวญแยกแยะต่างๆ ล้มลุกคลุกคลานไปขนาดไหน เราก็ ทำ ทำเพราะมันเกิดจากอำนาจวาสนาของคน คนเกิดมาไม่เหมือนกัน จิตนี้สร้างสมคุณ งามความดีมาไม่เหมือนกัน

ถ้าสร้างสมคุณงามความดีมา มันทำขึ้นมามันจะเข้าใจได้ง่าย ถ้าเข้าใจได้ง่าย มันปล่อยได้ง่าย ธรรมเกิดขึ้นมา เราบวชขึ้นมาในศีลในธรรม บวชขึ้นมาในธรรมวินัย

เราบวชขึ้นมาในสมมุติ แต่ถ้าเราบวชขึ้นมาจากหัวใจ ใจบวชขึ้นมาในหัวใจเห็นไหม ใจเป็นพระ ใจเป็นเณร

สิ่งที่ใจเป็นพระขึ้นมา จะปล่อยวางกิเลสส่วนหนึ่ง แล้วเราก็พยายามค้นคว้าของเราตลอดไป ค้นคว้าเพราะความทุกข์อันละเอียด ความทุกข์อย่างที่สะสมอยู่ในหัวใจ มันหลบอยู่ในใจ เราพยายามประพฤติปฏิบัติของเราเข้าไป ถ้าเราประพฤติปฏิบัติ เราจะเริ่มต้นเข้าไป งานมันจะเกิดขึ้นเป็นขั้นเป็นตอน มันจะก้าวเดินเข้าไป มันละเอียดเข้ามาๆ

สิ่งที่ละเอียดเข้ามามันจะเป็นความมหัศจรรย์ของใจดวงนั้น สิ่งที่เราไม่เคยพบเคยเห็น เราก็จะเห็นขึ้นมาเป็นปัจเจกต่าง การคาดการณ์หมาย สัญญานั้นเราเคยสัญญาขนาดไหน เราคาดเราหมายอย่างไร จะคาดไม่ได้เลย ทำเพื่อธรรมจะคาดจะหมายไม่ได้ เรื่องของโลกเขายังคาดยังหมายได้ โครงการต่างๆ ยังมีการประชุม ยังมีการวางโครงการแล้วจะจบโครงการ เพราะโลกมีแบบมีอย่าง

แบบอย่างของธรรมคือแบบอย่างขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประพฤติปฏิบัติมา พยายามค้นคว้าจากภายใน แล้วชำระกิเลสมันต้องเป็นธรรมของใจดวงนั้น จะชำระกิเลสจากใจดวงนั้น การคาดการณ์หมายมันถึงเป็นสัญญาเห็นใหม่ ถ้าเรามีการคาดการณ์หมาย สัญญาคาดไป คาดหมายไป มันจะไม่สมควรแก่ธรรม เราทำของเราไปตามอำนาจวาสนา ถ้ามันจะลำบากเฉพาะเราก็ให้มันลำบากของเราไป

เราเกิดมาแล้วมันลำบาก เพราะเราภูมิใจนัก ความสุขใจ ใจมันจะมีความสุข สิ่งที่มีความสุขเพราะมันปล่อยวาง ปล่อยวางธาตุขันธ์ไว้ตามความเป็นจริง พอมันจริง ขันธ์ก็จริงส่วนขันธ์ จิตก็จริงส่วนจิต ทุกข์ก็จริงส่วนทุกข์ มันเป็นความทุกข์ มันเป็นความจริงอันหนึ่ง เวลามันเกิดขึ้นมา เราจะเข้าใจตามความเป็นจริงเลย ทุกข์เมื่อก่อนนั้นมันเป็นเรา สิ่งที่เกิดขึ้นกับเรา ถ้ามันเกิดเวทนา ความเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมา มันก็เป็นเรา เราก็กังวลไปกับเขา เวลาไม่พอใจ โทมนัสความเสียใจ เราก็เสียใจไปกับเขา เพราะว่าเราไม่เห็นตามความเป็นจริง ถ้าเราเห็นตามความเป็นจริง มันปล่อยวางแล้ว สิ่งนี้กระทบกระเทือน มันเกิดขึ้นมา มันมีขึ้นมา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าขนาดตรัสรู้แล้ว เวลาอยู่ในโลกเขายังดิฉินนิฉินหา สิ่งที่เกิดขึ้นมา มันก็อยู่ข้างนอก รู้แล้วมันก็ปล่อยวางไว้ตามความเป็น

จริง มันไม่ยึดมันถือมันเข้ามาในหัวใจ สิ่งนั้นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดกับพราหมณ์ เวลายกอาหารมาให้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ฉันไม่กิน อาหารนั้นจะเป็นของใคร อาหารนั้นก็เป็นผู้ที่ยกมานั้น ต้องยกกลับไป คำวินิจฉัยนินทาก็เหมือนกัน เขาพูดจะจริงหรือไม่จริง มันเรื่องของเขา ถ้าใจมันมีหลักมีเกณฑ์

มันมีหลักมีเกณฑ์ มันเห็นว่าสิ่งนั้นเป็นส่วนหนึ่ง มันไม่ใช่เรา สิ่งที่ไม่ใช่เรามันก็วางไว้ ชั้นของมันก็เป็นความจริงอันหนึ่ง ทุกข์มันก็เป็นความจริงอันหนึ่ง มันเกิดสิ่งนี้จะเกิดตลอดไป จนกว่าเราจะตายจากโลกนี้ไป ถ้าเราตายจากโลกนี้ไปมันปล่อยวางธาตุขันธ์ไว้ตามความเป็นจริง แล้วจิตเรามันจะไปไหนล่ะ ถ้าจิตของเราพ้นจากกิเลส จิตนี้มันจะไปอยู่ที่ว่าเป็นที่วิมุตติ ถ้าจิตนี้ยังไม่พ้นจากกิเลส มีเศษส่วนขนาดไหนก็เกิดตามกรรมอันนั้น เกิดตามเศษที่มีอยู่

ถ้าเราพิจารณาจนปล่อยวางแล้ว เราก็เกิดบนเทวดาแน่นอน จิตนี้ต้องเกิดบนสวรรค์แน่นอน เพราะเห็นธรรมตามความเป็นจริง สิ่งนั้นมันปิดอบายใจ จะไปสิ่งที่เป็นการอบายไม่ได้ เพราะทุกข์เวลามันสะเทือนถึงใจ มันสติสัมปชัญญะพร้อม แต่ความทุกข์อันละเอียดเข้ามาในใจอันนั้นมันยังไม่เห็นสภาวะตามความเป็นจริง มันถึงต้องย้อนกลับ

สิ่งที่ย้อนกลับทำสมาธิย้อนไป สติกับสมาธิสำคัญมาก เพราะเป็นพื้นฐาน สิ่งนี้เป็นพื้นฐานแล้วจะเกิดปัญญา ปัญญาในการวิปัสสนาจะเกิดขึ้นจากภายใน สิ่งที่เกิดขึ้นจากภายในมันจะวิเคราะห์วิจัยเรื่องของธาตุของขันธ์เท่านั้น สิ่งที่เป็นธาตุเป็นขันธ์เห็นใหม่ สิ่งนี้ยังเป็นขันธ์อยู่เพราะขันธ์อันละเอียด ถ้าจับสิ่งนี้ได้มันจะเทียบเคียงด้วยปัญญา ปัญญาจะแยกออกไป ข่ายของปัญญากางออกแล้วจะเข้าใจ แล้วปล่อยวาง

ถ้าปล่อยวางเข้ามา มันไม่ขาด ไม่มันเป็นตามความเป็นจริง เราก็ต้องชำระ การคราด การไถให้ดินของเราดี ให้ดินของเราควรแก่การงาน ถ้าควรแก่การงานจะปลูกพืชสิ่งใดก็เกิดขึ้น ปลูกพืชเห็นใหม่ ปลูกปัญญาก็เกิดปัญญาใครครวญ สิ่งนี้จะต้องทำลายตัวมันเอง ยิ่งทำลายขนาดไหนจะเกิดปัญญารอบรู้ในกองสังขาร รอบรู้ในเรื่องขันธ์อันละเอียด รอบรู้ในเรื่องของรูป เรื่องของกาย

สิ่งที่เป็นเรื่องของกาย สิ่งนี้คิดหมด สมบัติพัฒนาเกิดขึ้นมาเรายังหวังพึ่ง หวังอาศัย แล้วกายนี้เป็นของเรา จิตใจนี้เป็นของเรา ทำไมเราจะไม่หวังพึ่งหวังอาศัย การหวังพึ่งหวังอาศัยก็อันนี้เป็นฐาน แต่สิ่งนี้มันจะต้องทำลายมันไป โดยธรรมชาติ ถ้าเราใช้มัน ใคร่ครวญให้เป็นประโยชน์ขึ้นมา ให้รู้ตามความเป็นจริง พอรู้ตามความเป็นจริงแล้ว วางไว้ตามความเป็นจริง มันจะเป็นประโยชน์กับเราจริงๆ

สิ่งที่เป็นประโยชน์เพราะเราใช้สิ่งนี้เพื่อพิสูจน์ เป็นการใคร่ครวญให้ปัญญา ให้จิตวิเคราะห์ธาตุขันธ์นี้ ให้รู้ตามความเป็นจริง ถ้าเราไม่รู้ตามความเป็นจริง เราจะโดนสิ่งนี้บังหัวใจไว้ หัวใจก็จะยึดสิ่งนี้ มันยึดโดยธรรมชาติของมันเพราะมันมีกิเลส สิ่งที่เป็นกิเลสนี้ยึดโดยธรรมชาติ กิเลสนี้คือยางเหนียว มันยึดแล้วมันก็ใช้สิ่งนี้ใคร่ครวญไป เราใคร่ครวญเข้ามาด้วยปัญญา จะใคร่ครวญเข้ามาชนกับสิ่งนี้ ชนกับธาตุขันธ์อันละเอียดนี้ ถ้าเป็นกายก็กายอันละเอียด ถ้าเป็นขันธ์ก็ขันธ์อันละเอียด

สิ่งที่ละเอียดมันอยู่จากภายใน ปัญญามันใคร่ครวญเข้ามา ถ้าเราใคร่ครวญเราแยกออก มันเป็นความจริงอันหนึ่ง จริงตามสมมุติอันหนึ่ง แต่จริงตามความเป็นธรรมอันหนึ่ง ทำเพื่อธรรมปัญญามันจะเกิด เกิดขึ้นมาด้วยอุบายวิธีการ อุบายจะเกิดขึ้นมาด้วยความใหม่ตลอด เป็นปัจจุบันตลอด ถ้าสิ่งนี้เกิดขึ้นมาซึ่งหน้า ปัญญามันใคร่ครวญไป เห็นตามความเป็นจริง มันจะปล่อยทันที ถ้าไม่เห็นตามความเป็นจริง มันก็ต้องพิสูจน์กัน

พิสูจน์ว่าสิ่งนั้นคืออะไร ปัญญาทันใหม่ ถ้าไม่ทัน เราจะกลับมาทำสมาธิสมาธิกลับมาทำความสงบของใจ มันต้องย้อนกลับไปกลับมาตลอด สิ่งที่ย้อนกลับไปกลับมาคือการก้าวเดินของใจ ใจนี้ก้าวเดินก็เป็นการทำงาน งานของใจเกิดขึ้นมา ในการวิปัสสนาถ้าเราเดินไป มันจะเดินเป็นความถูกต้องบ้าง เดินเป็นความผิดพลาดบ้าง มันจะมีความผิดพลาดเพราะเราต่อสู้กับกิเลส กิเลสมันอยู่ในจิตใต้สำนึก กิเลสมันเป็นอวิชชา สิ่งที่เป็นอวิชชามันอยู่ภายใน มันต้องบิดเบือนตลอดไป ถ้ามันบิดเบือนสิ่งนี้ สิ่งนี้จะเป็นปัญญา เป็นการใคร่ครวญในความผิดพลาด

แต่ในเมื่อมันมีหัวใจ มีความเพียรชอบ ความเพียรนั้นมันมีความรู้สึกลดลง ถ้ามันปล่อยวางขนาดไหน เราเชื่อไม่ได้นะ มันจะว่าง มันจะปล่อยวางขนาดไหน มันก็ปล่อยวางเพราะกิเลสทำให้มันปล่อยวางก็ได้ กิเลสมันจะหลอกให้เราปล่อยวางก็ได้ เราถึงเชื่อ

อะไรไม่ได้เลย ถ้ามันไม่ถึงที่สุด ถ้ามันถึงที่สุด มันจะเกิดสติสัมปชัญญะ ทุกอย่างพร้อมแล้วเข้าใจตามความเป็นจริง

ถ้าเข้าใจตามความเป็นจริง สิ่งนี้มันจะเริ่มขาด มันจะแยกจิตเป็นจิต กายเป็นกาย มันจะเว้งว่าง มันจะปล่อยวาง รู้เป็นปัจเจกตั้ง สิ่งที่เป็นปัจเจกตั้งรู้ขึ้นมาว่ากามราคะ ภิภวะมันจะอ่อนตัวลง จิตนี้ควบคุมได้ง่ายขึ้น มันจะว่าง มันจะมีความสุขของมัน สุขเกิดขึ้นจากการประพฤติปฏิบัติ สิ่งที่ประพฤติปฏิบัติสุขเฉพาะใจดวงนั้น ใจดวงใดประพฤติปฏิบัติ ใจดวงนั้นจะมีความสุขจากการชำระกิเลสมาเป็นขั้นเป็นตอน ธรรมเกิดขึ้นมาจากใจดวงนั้น มันจะปล่อยวางกิเลสไว้ตามความเป็นจริง

อำนาจของธรรมนี้ เป็นสิ่งที่ประเสริฐมาก องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยากจะทำสัตว์ชนสัตว์ให้พ้นจากกิเลส สิ่งที่มีกิเลสนี้ เป็นการเวียนตายเวียนเกิดไปไม่มีที่สิ้นสุด นี่เป็นเรื่องน่าสลดสังเวชมาก ผู้ที่หูตาสว่างมองกลับมาที่คนตาบอดเดิน มันจะสลดสังเวช แต่ผู้ที่เดินเป็นคนตาบอดก็ไม่เข้าใจ

สิ่งที่ไม่เข้าใจมันเกิดขึ้นมาจากสิ่งนี้ สิ่งที่อยู่ในหัวใจมันจะปิดบังไว้ ถ้ามันบังเราแล้วเราเชื่อมั่น เราก็ต้องตามกิเลสไปเป็นขั้นเป็นตอน เป็นกิเลสไปนะ กิเลสอย่างหยาบ มันก็หลอกอย่างหยาบๆ หลอกให้เราคิด ให้ความทุกข์ ความรู้สึก เราจะคิดหมดเลย แต่ถ้าเราปล่อยวางเข้ามาได้ เวลาทุกข์เกิดขึ้นมา เราเข้าใจความจริง มันจะหดสั้นเข้ามา จิตมันหดสั้นเข้ามาเป็นขั้นเป็นตอน ถ้ามันพิจารณาธาตุขันธ์อันละเอียดขึ้นมา มันก็จะหดเข้ามา จนเข้าถึงตัวขันธ์

ขันธ์กับจิตอันละเอียดมันจะอยู่ภายใน สิ่งที่มีมันยึดมั่นถือมั่นได้ มันคาดมันหมายได้ ถ้ามันคาดมันหมายสิ่งใด แต่เราจะไม่เห็นตัวมันเลย การที่ว่าเราประพฤติปฏิบัติเห็นใหม่ ในธรรม “น้ำใสแล้วจะเห็นตัวปลา” ถ้าเราทำความสงบของใจแล้วเราจะเห็นปลา นี้เป็นความเข้าใจผิด ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติรอแต่ว่ากิเลสมันเกิดมาแล้วเราจะต่อสู้กับกิเลส ให้กิเลสลอยมาต่อหน้า เห็นต่อหน้าเราแล้ว เราจะชำระกิเลส รอไปเถอะ เพราะจิตมันสงบขึ้นมาแล้ว กิเลสมันก็สงบไปด้วย

เวลาเรามีความว่าง มันจะว่างอย่างนั้น เราต้องขุดคุ้ยใจ เราต้องหมั่นสังเกต สังเกตว่าความทุกข์ในหัวใจเรามีไหม คุณิวเวลาความทุกข์ในหัวใจเรามี แต่เวลากิเลสมันกลัว

ธรรม มันจะสงบนิ่งอยู่เป็นความว่างนะ ใจนี้จะว่างมาก สงบนิ่งเหมือนไม่มีกิเลส ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติดี ถ้าดีอยู่เราก็ได้ผลเท่าที่เราประพฤติปฏิบัติ เราก็บอส่วนที่เรายังไม่เห็น เราตาสว่างในสิ่งที่เราเห็นแล้ว ปัญญามันสว่างขนาดไหน มันปล่อยวางสิ่งต่างๆ เข้ามาด้วยปัญญาญาณ ด้วยมรรคสามัคคี มันปล่อยวางเข้ามา

แต่สิ่งที่ละเอียดอยู่ในหัวใจ มันจะมองไม่เห็น เพราะมรรค ๔ ผล ๔ มรรคอันละเอียดที่เราจะขุดค้นขึ้นไปเพื่อจะหาสิ่งที่เป็นทุกข์อยู่ในหัวใจ มันมองไม่เห็น สิ่งที่ไม่มองไม่เห็นมันก็มีความเพลินไป สิ่งที่เพลินไป เราจะสงวนจิตไว้อย่างนั้น เราได้ธรรมะขนาดนี้ ทำเพื่อธรรมได้เท่านั้น แต่ธรรมอันละเอียดยังไม่เกิดขึ้น แต่ถ้าเป็นหมู่คณะกัน เวลาสนทนาธรรมกัน มันจะเริ่มสงสัยว่า ทำไมเราไม่มีสิ่งที่เหนือกว่าเรา ทำไมผู้ที่ประพฤติปฏิบัติมา หมู่คณะ ครูบาอาจารย์ เวลาพูดมา มันจะมีชั้นตอนสูงขึ้นไป เริ่มสงสัย

ถ้าสงสัย มันจะเริ่มค้นคว้า ถ้ามีการค้นคว้านั้นเป็นการค้นคว้าหากิเลสไป ถ้าค้นคว้าเจอกิเลส เราจะได้ชำระกิเลสสูงขึ้นไป ถ้าเราไม่ค้นคว้าหากิเลส นั้นมันก็อยู่ที่อำนาจวาสนา อำนาจวาสนาของคนทำขนาดไหนมันติดก็ติดไป แต่ในเมื่อการประพฤติปฏิบัติขึ้นมาผ่านเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นมา มันน่าจะทำได้ เราก็ต้องพยายามใช้ปัญญา ใช้ความรอบคอบของเราค้นคว้าเข้าไป พอค้นคว้าเข้าไปจับต้องสิ่งนี้ได้ ค้นคว้าเห็นสิ่งนี้ มันละเอียดมาก

ถ้าเอาจิตเข้าไปจับชั้นอันละเอียด มันจะเกิดความตื่นตื่น ถ้าจับได้แล้วมันแสดงตัวขึ้นมา เรื่องของกามมันมหัศจรรย์มาก ทำไมมันเป็นเรื่องของความใหญ่โตมหัพการมาก เรื่องของวิญญูะ เรื่องของกามภพมันใหญ่โตมหาศาลเลย แต่ทำไมมันสงบตัวเรามองไม่เห็นมัน นี่เรื่องของใจเห็นไหม ใจมันละเอียดอ่อนลึกซึ่งขนาดนั้น มันซุกสิ่งที่เป็นวิญญูะ สิ่งที่เป็นกามภพทั้งภพเลย ซ่อนในหัวใจเราก็ยังได้ แล้วเราจะไม่เห็นสิ่งนั้นเลย

แต่เราค้นคว้าเข้าไปจนจับสิ่งนั้นได้ แล้วเราแยกออกไปด้วยปัญญาของเรา มันไม่เป็นที่รวมกันหรือ มันแยกออกมาเป็นขั้นเป็นตอน เหมือนเราปอกผลไม้เข้าไปเห็นไหม เปลือกของผลไม้ อย่างเช่นมะพร้าว เราปอกเปลือกมะพร้าวแล้วเราก็ไปเจอกะลา เจอกะลาแล้วเราถึงผ่านกะลาเข้าไป เราถึงไปเจอเปลือกชั้นในอันนั้น แล้วเราต้อง

พยายามทำลายตรงนั้นอีก ถึงไปเจอเนื้อของมะพร้าวเห็นใหม่ จิตนี้มรรค ๔ ผล ๔ เหมือนกัน

มันจะมีความหยาบ มีความละเอียด เหมือนกัน ถ้าเราผ่านชั้นหยาบเข้าไปได้ เราชำระกิเลสได้หยาบๆ แล้วผ่านชั้นกลางเข้าไปได้ มันก็เป็นชั้นกะลาเข้าไป พอผ่านเข้าไปถึงชั้นของเปลือกชั้นใน จะเข้าไปถึงเนื้อมะพร้าว มันก็ต้องผ่านสิ่งที่รัดอยู่ในหัวใจ พอผ่านเข้าไปเราขุดคุ้ยจนเจอมัน เราก็ต้องเริ่มใคร่ครวญ สิ่งที่ใคร่ครวญนี้เป็นปัญญา ปัญญาการใคร่ครวญชำระกิเลสคือปัญญาในการแยกแยะออกไป ถ้ากำลังมันมีพอ มันจะแยกแยะสิ่งนี้ได้

ถ้าแยกแยะสิ่งนี้ไม่ได้ เราต้องพยายามสร้างกำลังของเราขึ้นมา ถ้าเราจับได้แล้ว นั่นคือการจับได้ เราจับได้แล้วเราขัง เขาจับผู้ร้าย จับขโมยได้เขาต้องขังไว้ในคุก อันนี้ก็เหมือนกัน ถ้าใจเราจับได้แล้ว เราพิจารณาไปขนาดไหน นั่นก็คือตัวของกิเลส คือตัวของกามราคะ สิ่งที่เป็นกามราคะคือชั้นธันธ์ละเอียด มันอยู่ในหัวใจ แล้วมันก็จะสะสมใจดวงนี้ ใจดวงนี้ถึงต้องเกิดบนกามภพ เกิดตั้งแต่พรหมลงมา สิ่งนี้เกิดขึ้นในก็ได้ แต่ส่วนใหญ่แล้วไปเกิดเป็นเทวดา เพราะสิ่งนี้มันยังเป็นชั้นธัญอยู่

สิ่งที่เป็นชั้นธัญในหัวใจ ชั้นธัญ ความจำได้หมายรู้ สัญชาตญาณของสัตว์ สัญชาตญาณคือความรู้ต่างๆ สิ่งนี้สะสมลงที่ใจ ใจ สัตว์เกิดขึ้นมาในป่าในเขา ไม่มีใครสอนของเขา ธรรมชาติของเขาให้เขาสืบพันธุ์ ให้สัตว์สืบพันธุ์อยู่ในโลกนี้ ให้โลกนี้ไม่สูญพันธุ์ไปได้ ความสืบพันธุ์ของมัน มันเป็นสภาวะแบบนั้น มันฝังอยู่ที่ใจ ใจนี้มันโดยธรรมชาติของมัน นี่ก็คือกามราคะ แต่เวลามันออกมาจากภายนอก มันเป็นเรื่องของโลกเขา

สิ่งของโลกเขา สิ่งนี้ทำให้จิตติดทั้งหมดเลย ถ้ามันจะย้อนกลับมา ดูอย่างนางวิสาขาเป็นพระโสดาบัน ยังมีครอบครัวขึ้นมา ยังมีลูกถึง ๒๐ คน เพราะอะไร เพราะไม่เห็นกามราคะในหัวใจ สิ่งกามราคะในหัวใจนี้ ถ้าเราปลดเปลื้องสิ่งนี้ได้ มันต้องย้อนกลับเข้าทวนกระแสเข้าไปจับสิ่งนี้ แล้วเราพยายามทำลายเชื้อของมัน ถ้าทำลายเชื้อของใจอันนี้ออกไป

ความจำได้หมายถึงคือสัญญา สิ่งที่เป็นสัญญาอันละเอียดมันจับอยู่ที่ใจ สิ่งที่เป็นสัญญาอันละเอียด พอละเอียดขึ้นมาขนาดไหน มันเป็นความผูกพันของใจ ความผูกพัน ถ้าไม่สมความปรารถนา ไม่สมความพอใจ มันก็เป็นปฏิฆะ สิ่งที่เป็นปฏิฆะเป็นความโกรธถ้าไม่ได้สมประโยชน์ของตัวเอง ความโลภ ความโกรธ ความหลงนี้ เป็นไฟกองใหญ่ ไฟโทสัคคินา โมหัคคินา ไฟนี้เผาเรณจิตตลอดมา สิ่งนี้เผาเรณจิต เพราะมันเป็นเชื้อใจ

สิ่งที่เป็นกามในหัวใจ มันทำลายหัวใจดวงนั้น โดยธรรมชาติ เพราะมันไม่สมความปรารถนา สิ่งนี้เราต้องใคร่ครวญเข้าไปว่า ถ้ามันเป็นกาม ทำไมเราจะต้องเชื่อมัน ถ้าเราไม่เชื่อมัน สิ่งนี้เราจะทำลายมันได้อย่างไร มันจะย้อนกลับเข้ามา ความพอใจ เวทนาที่มันเป็นความพอใจ สิ่งที่มีมันทับถมมา มันเกิดมันตายมากับหัวใจดวงนี้ หัวใจดวงนี้โดยสัญชาตญาณของมัน มันได้รับสิ่งนี้สืบทอดกันมา เกิดก็เกิดจากสิ่งนี้ แล้วก็สืบทอดสิ่งนี้ต่อไป เราประพฤติกฎปฏิบัติขึ้นมาเพื่อจะทำลาย

บวชมาเป็นพระ เป็นสมมุติสงฆ์ ถ้าอยู่ในพรหมจรรย์จนตลอดชีวิตไม่สร้างโลก นั่นเป็นเรื่องกามภพ เรื่องของโลก แต่การทำลายหัวใจนี้มันเป็นเรื่องในหัวใจ เรื่องของโลกเขามันเป็นเรื่องมนุษยสมบัติ แต่เรื่องนี้เป็นเรื่องกามภพ เรื่องของกามภพคือทำลายของกามตั้งแต่เทวดาลงมา จะไม่เกิดอีก เพราะใจนี้มันไม่เป็นกาม ถ้าไม่เป็นกาม มันมีความเคลื่อนไหวขนาดไหน ใช้สติ ใช้ปัญญาใคร่ครวญ

สิ่งนี้ถ้ามันเกิดดับในหัวใจ มันจะหลุดกระซากใจให้ขึ้นไป สิ่งที่เป็นไป ตายแล้ว สิ่งนี้เกิดขึ้นแน่นอน เกิดบนเทวดา ถ้าทำลายขั้นอันละเอียด มันจะต้องทำลายออกไปจากใจ ถ้าขั้นอันละเอียดนี้ขาดออกใจ จะเห็นทันทีเลยว่าจะไม่เกิดบนสวรรค์อีก สิ่งนี้จะทำลายกามภพ กามภพจะขาดออกไปจากใจ ใจนี้จะเป็นใจล้วนๆ เลย เป็นขั้น ๑ เป็นขั้นเดียว เป็นอวิชชา ปัจจยา สังขารา สังขารา ปัจจยา วิญญูณัง สิ่งนี้ถึงเกิดบนพรหม

ถ้าเกิดบนพรหมแล้ว ทำลายภพชั้นหนึ่งออกไป ทำลายภพเห็นใหม่ หมุนออกมาจากภายใน นี่คือปัญญา ปัญญาจะเกิดขึ้นจากการที่เราใคร่ครวญ จะไม่เกิดขึ้นมาลอยๆ การค้นคว้าหากิเลส เราจะรอให้น้ำใสแล้วเห็นตัวปลา นั่นเป็นความเข้าใจผิด สิ่งที่เป็นความเข้าใจผิด จะไม่เคยไม่พบสิ่งนี้ แต่ถ้าเป็นการขุดคุ้ยขึ้นมาเห็นใหม่ เราเริ่มต้นปฏิบัติ

ตั้งแต่สิ่งที่เป็นหยาบๆขึ้นมา เราก็ใช้ปัญญาของเราใคร่ครวญ จนทำลายกิเลสออกไปเป็นชั้นเป็นตอนขึ้นมา

สิ่งที่ทำลายกิเลสเป็นชั้นเป็นตอน มันจะรู้วิธีการว่าเราต้องขุดคุ้ย เราต้องพยายามค้นคว้า ถ้ามันค้นคว้ามาจากภายใน จากภายนอก ภายใน ภายในกาย มันจะเป็นอสุภะ อสุภะคือความไม่สวยไม่งาม โดยธรรมชาติของมัน แต่หัวใจมันชอบความสวยความงาม มันก็พยายามรักษาสิ่งนี้ไว้ พยายามว่ามันสวยมันงาม แล้วก็รักษาหัวใจนะ หัวใจที่มีภุมราคะอยู่ในหัวใจ ถ้าเห็นเป็นอสุภะ มันเป็นความสกปรกโสโครกเข้าไป มันจะรักษาไว้ไม่ได้ มันจะต้องปล่อย นั่นมันเป็นปัญญา

แต่ถ้ามันเป็นความสวยงาม นี่มันเป็นเรื่องของกิเลส มันหลงไป วิปัสสนาเข้ามา นี่เป็นเรื่องของกายภายนอกภายใน กายหยาบกายละเอียดย้อนกลับเข้ามาจากสติปัญญาของเรา ย้อนกลับเข้ามา พิจารณาเข้ามาเป็นชั้นเป็นตอนเข้า จะต้องละเอียดเข้ามา ปัญญาอันละเอียดมันจะละเอียดมาก เวลาละเอียดขึ้นมาละ ละเอียดจนถึงว่าเราทำไมเกิดปัญญาอย่างนี้ มันแปลกใจ สิ่งนี้เกิดขึ้นมามันเป็นปัญญาอย่างไร มันเกิดสติ เพราะมันเป็นมรรคของใจดวงนั้น

สิ่งที่เป็นมรรคของใจดวงนั้น เพราะใจดวงนั้นสร้างสมขึ้นมา สัมมาสมาธินี้เป็นพื้นฐานยกขึ้น ถ้ามีปุพื้นฐาน ธรรมฐาน ฐานของการทำงานคือใจ ใจมันสงบขึ้นมามันก็มีฐาน พอมีฐานขึ้นมา สติ สมาธิพร้อมขึ้นมา ปัญญามันก็เกิด เพราะปัญญามันได้ฝึกฝนใจ ฝนฝนใคร่ครวญในเรื่องของกาม ในเรื่องของกาย ในเรื่องของอสุภะ อสุภัง มันได้ฝึกฝนบ่อยครั้งเข้า มันทำลายกันไปบ่อยครั้ง จนถึงที่สุดนะ มันทำลายสิ่งนั้นออกไป จนเข้าไปถึงตัวมัน

สิ่งที่เป็ในตัวมัน มันปล่อยสิ่งนี้ขาดไป มันสะเทือนเลื่อนลั่นในหัวใจ ในหัวใจจะสะเทือน จะรู้ตามความเป็นจริง ว่าขั้นอันละเอียดได้หลุดออกไปจากใจ แล้วมันก็พิจารณาอย่างนี้ ถ้ามันฝึกซ้อมเข้ามา ในเรื่องของปัญญามันใคร่ครวญย้อนกลับ ถ้ามันย้อนกลับมันจับสิ่งนี้ได้ มันใคร่ครวญ แล้วมันก็จะปล่อย เพราะเศษส่วนสิ่งที่เหลือในใจ สิ่งที่เหลือใจ สิ่งที่เรปล่อยส่วนใหญ่ไป เศษที่เหลือ เชื้อที่เหลือในหัวใจนั้น เราต้องรู้

คันจนเป็นความสะอาดหมด สิ่งที่สะอาดหมด มันคิดว่าสิ่งนี้เป็นงานในการประพฤติปฏิบัติ

มันก็เป็นงานจริงๆ แต่เป็นงาน ในขั้นของกาม ในขั้นของอนาคา มันไม่ใช่เป็นงานขั้นสุดท้าย ถ้าเป็นงานขั้นสุดท้าย มันจะย้อนกลับเข้าไป เห็นอวิชา ปัจจยา สังขารา ถ้าเห็นอวิชา ปัจจยา สังขาราภายใน มันจะเห็นอย่างไร เพราะตัวพลังงานคือตัวของใจ ใจนี้เป็นพลังงาน โดยอวิชาควบคุมอยู่ มันจะปล่อยวางสิ่งต่างๆ เข้ามาหมด แล้วมันจะไปเว้งว่าง ความสงบของใจมันคิด พอคิดขึ้นมา มันก็เข้าใจว่าสิ่งนี้เป็นธรรม มีความสุข เพราะมีพื้นฐานจากธรรมเบื้องล่าง สิ่งที่เป็นเบื้องล่างเพราะมันปล่อยกิเลสมาเป็นขั้นเป็นตอน มันมีความสุขแน่นอน มันทำให้ติดได้ คนติดติดเพราะเหตุนี้

ติดเพราะว่าเรามีสมบัติส่วนหนึ่ง เราเข้าใจว่าสมบัติของเราเหมือนกับสมบัติครูบาอาจารย์ เหมือนกับสมบัติของคนทุกๆ ไป เราเข้าใจว่าเหมือน ความเข้าใจนะ กิเลสเห็นใหม่ นี่อวิชา มันไม่รู้จริงหรือ ถ้ามันรู้จริงมันต้องเปรียบเทียบ มันต้องเข้าใจกับสิ่งนั้น ถ้าเราไม่รู้จริง เราก็จะติดสิ่งนี้ พอเราคิดว่าเราก็มีสมบัติเหมือนกัน เราก็มีความว่างเหมือนกัน เราก็มีความสุขเหมือนกัน ความเหมือนคือกิเลส ความเหมือนคือเรา ใครเป็นคนให้ค่า ใครเป็นคนให้ความหมาย การให้ค่าให้ความหมายนั้นคือความรู้ ความเข้าใจ ความที่จับต้องได้เป็นเรื่องของโลกทั้งหมดเลย ทำเพื่อโลกภายใน

สิ่งที่เขาประพฤติปฏิบัติมา เรื่องของโลกเขาเห็นใหม่ จนเป็นอุตสาหกรรม จนเป็นสิ่งต่างๆ นั้นเป็นเรื่องของโลก มันก็ยังมีปัญญามาก มีปัญญาน้อย มีความละเอียดอ่อนเห็นใหม่ ผู้บริหาร ผู้ทำงาน ต่างๆ กันเป็นขั้นเป็นตอน นี่ก็เหมือนกัน เราว่ามันเป็นธรรม ทำเพื่อธรรม การประพฤติปฏิบัตินี้เป็นการทำเพื่อธรรมในหัวใจขึ้นมา แต่มันมีโลกภายใน

อวิชา ปัจจยา สังขารานี้ คือตัวโลก คือตัวจิตปฏิสนธิ ถ้าดับขั้นนี้ไปเกิดบนพรหมแน่นอน เกิดบนพรหมแล้วจะต้องอยู่เช่นนั้น ไปถึงที่สุด เพราะมันยังเกิดอีกเห็นใหม่ เกิดในกามภพ ก็ทำลายมาหมดแล้ว สิ่งที่เป็นเชื้อ เห็นตามความเป็นจริงเลย สิ่งที่เป็นเชื้อจะต้องไปเกิดในกามภพ เราทำลายจนสะอาดแล้ว จะไม่ไปเกิดอีกเด็ดขาด รู้เท่า

ทัน นี่สมบัติที่มี แล้วมันก็ยึดของมัน แล้วก็เข้าเปรียบเทียบของครูบาอาจารย์ไปทั้งหมด ว่าเราก็มีสมบัติเหมือนกัน จะคิดสิ่งนี้มาตลอด คิดอยู่อย่างนั้น

ความสุขมันมีอยู่แล้ว ความทุกข์อันละเอียด สิ่งนี้เป็นสิ่งที่น่าสนใจ ความทุกข์อันละเอียด ความอาลัยวรรณัง ถ้าเราไม่รู้จบ มันจะมีความอาลัยอาวรณ์ของมัน มันเกิดได้ มันแสดงตัวได้ แต่เพราะสติปัญญาเราไม่ทัน ถ้าสติปัญญาเราไม่ทัน เราจะไม่เห็นสิ่งนี้ เราจะคิดไปจนกว่าเราจะเข้าใจว่าสิ่งนี้มันคืออะไร เราถึงพยายามสร้างสมขึ้นมา ถ้าเราสร้างสมขึ้นมา มรรคอันละเอียดมันจะเกิดขึ้น มันจะเข้าไปเจอ อวิชชา ปัจจยา สังขารา ทุกคนจะตื่นตื่น ทุกคนจะแปลกประหลาดมหัศจรรย์ว่าสิ่งนี้มันเกิดขึ้นมาได้อย่างไร ตกใจไปหมดเลย เพราะมันถึงจุดหมาย

ถ้าถึงจุดหมายคือสมบัติเราซ่อนไว้ ถ้าสมบัตินี้ เพชรนิลจินดา เราต้องซ่อนไว้ ให้ปลอดภัยที่สุด นี่เหมือนกัน ตัวเจ้าวัฏจักรมันจะอยู่ในที่ลึกกลับที่สุด ตัวนี้คือตัวจิต ปฏิสนธิ ตัวจิตปฏิสนธิตัวนี้ ตัวเจ้าวัฏจักรเวลามันจะเกิด มันพาตัวนี้ไปเกิดตลอด ถ้าเกิดบนพรหมก็อันนี้ไปเกิดเห็นใหม่ แต่เพราะธรรมของเรามันพร้อม เราทำเพื่อธรรม เราปฏิบัติขึ้นมาเป็นธรรมเพื่อธรรม เราจะไม่เชื่อเรื่องของโลก โลกอันละเอียดอันนี้มันจะเกิดขึ้นมา เราจะย้อนกลับเข้าไปจับตัวนี้ได้ แล้วเราใคร่ครวญของเรา

ปัญญาญาณ ปัญญาอันหยาบๆ มันใช้กับตรงนี้มันจะเป็นสิ่งที่เป็นการกระเทือน กระเทือนแล้วมันจะเข้าถึงความละเอียด ความลึกกลับของมันไม่ได้ มันจะต้องใช้ปัญญาญาณ ปัญญาอันละเอียดมาก มันจะเห็นปัญญาแต่ละชั้นแต่ละตอน ปัญญาอย่างหยาบๆ ก็เป็นปัญญาหยาบๆ นะ ปัญญาที่รุนแรงก็ปัญญาชั้นกามราคะ มันจะรุนแรง เพราะการต่อสู้มันจะรุนแรง มันลุกกระชากลากกันไปจนถึงที่สุดของอำนาจของกิเลส แล้วปัญญา มันจะเกิดขึ้นไปทำลายกัน ถึงที่สุดแล้วมันจะต้องรวมตัวกัน สัมปยุตรวมตัว มรรคสามัคคีรวมตัวกัน สมุจเฉทปหานขาดออกไป

แล้วเราก็คิดว่าปัญญาอย่างนั้นจะเกิดขึ้นมากับเราอีก ด้วยความเคยชิน ด้วยสิ่งที่เราไม่เคยพบเคยเห็น เราถึงว่าจะใช้ปัญญาอันนั้นเข้าไปใคร่ครวญ มันจะมีความผิดพลาด ถ้าความผิดพลาดมันจะเข้าถึงตรงนั้นไม่ได้ เราจะต้องใช้ความละเอียดอ่อน นี่ปัญญา

ญาณ เป็นญาณ ปัญญาญาณ มันจะต้องกลืนตัวกันไป กลืนตัวกันไปถึงที่สุดแล้วมันจะพลิกออกไปจากใจ ถ้ามันพลิกอันนี้ได้ นี่ทำเพื่อธรรม ธรรมอันนี้เป็นวิมุตติธรรม

สิ่งที่ เป็นวิมุตติธรรมนี้เกิดขึ้นมาจากการประพฤติกปฏิบัติ เราปฏิบัติขึ้นมาสัพเพ ธัมมา อนัตตา ธรรมในการสร้างสมขึ้นมา ผู้ที่ประพฤติกปฏิบัติต้องสร้างธรรมอันนี้ขึ้นมา ธรรมในโลกใจ สิ่งนี้เป็นธรรมในขั้นของกุปปธรรม จนถึงที่สุดเป็นนอกกุปปธรรม เป็นขั้นเป็นตอน แล้วถึงที่สุดมันจะพ้นออกไป เราต้องสร้างขึ้นมา ธรรมของโลกๆ นี้ก็มี ถ้าไม่ใช่เป็นธรรมของโลกๆ นี้ มันจะเกิดขึ้นมาได้อย่างไร

เกิดขึ้นมาจากธรรมของโลกๆ นี้ ธรรมของโลกๆ คือธรรมฝ่ายเหตุ เหตุนี้เกิดดับ สิ่งที่เกิดดับเป็นอวิชาทั้งหมด มันเป็นความเกิดดับ แต่ถ้ามันถูก มันจะเป็นมรรค สิ่งที่เป็นมรรคเราสร้างสมมรรค มรรคนี้มันยังไม่รวมตัว มรรคนี้ยังไม่สมุจเฉทปหาน มันจะมีการผิดพลาด สิ่งผิดพลาดมันจะเป็นการฝึกฝนเรา ฝึกฝนไปเรื่อยๆ ถ้าเรามีความมุมานะ มีความพยายามของเรา เราพยายามทำของเราขึ้นมา ในความผิดพลาดนั้นเป็นครู เป็นครู ขึ้นมาแล้วย้อนกลับตลอด สิ่งที่ย้อนกลับจะทวนกระแสเข้าไปจากภายใน ผิดพลาดแล้วก็เริ่มต้นใหม่ อานาจาสนามันต้องอยู่ในมือของเรา

สร้างเวรสร้างกรรมขึ้นมา มันยังสร้างเวรสร้างกรรมได้ เวลาเราสร้างคุณงามความดี สร้างกุศลขึ้นมา สิ่งที่เป็นกุศลนี้เป็นการคาด เป็นการส่งไปก่อน ส่งออกมาเป็นผล สิ่งที่เป็นผล สิ่งนี้เป็นผลเป็นการเกิดดับ สิ่งที่คาดหมาย สิ่งที่ส่งผลออกมา ธรรมฝ่ายโลกใจ ธรรมฝ่ายโลกเกิดเกิดขึ้นมานี้เป็นมรรค สิ่งที่เป็นมรรคสร้างสมขึ้นมาด้วยความละเอียดอ่อน ด้วยความละเอียดของใจ ด้วยความรอบคอบ ต้องละเอียด ต้องรอบคอบ ขึ้นมา มันถึงจะแก้เรื่องกิเลสได้

ถ้าเป็นความคิดของโลก เป็นความคิดหยาบๆ หยาบมากๆ แล้วเราจะไม่เห็นว่ามันเป็นความหยาบ หยาบมากๆ แล้วมันจะสะสมไปที่ใจ คิดขนาดไหน เหมือนกับเรา จิตไปที่ทราย เราจิตไปที่ทรายมันจะมีรอยจิตตลอดไป นี่ก็เหมือนกัน ความคิดเกิดขึ้นมาทีหนึ่ง มันจะเกิดขึ้นมาในหัวใจ แล้วเราก็จะคิดซ้ำสองซ้ำสาม สิ่งนี้ยังคิดมันก็ยังมีความรุนแรง มีอารมณ์ความดุคึด ถ้าคึดคึดก็ชอบคิดไปบ่อยๆ

แต่ถ้ามันเป็นมรรคละ สิ่งที่เป็นมรรคมันเกิดขึ้นมาจากใจ สิ่งนี้ถ้าเกิดขึ้นมาจากใจ แล้วเราอยากคิดอยากจะเป็นไป มันเป็นตัวมันก็เป็นความผิด หมั่นคิดอย่างนี้แล้วพิจารณาอย่างนี้ พอมันคิดผิดอันนี้ก็เห็นครูเห็นใหม่ สิ่งที่เป็นครูคือการคิดแล้วมันเป็น ความฟุ้งซ่าน มันไม่สงบตัว สิ่งนี้คิดแล้วไม่เป็นประโยชน์ แต่ถ้าเราคิดแล้วมันเป็น ประโยชน์ อันนั้นเป็นธรรม เป็นประโยชน์เห็นใหม่ คิดแล้วสบายใจ คิดแล้วปลอดโปร่ง คิดแล้วโล่ง อันนั้นมันเป็นมรรค พอเป็นมรรคมันจะก้าวเดินขึ้นมา สภาพธรรมแบบนี้ เกิดขึ้นไป เกิดขึ้นมาจากใจของเราแน่ละ ถ้าเราไม่เกิดขึ้นมาจากใจของเรา..

กิเลสของเรา ใครจะชำระให้เรา กิเลสของเราต้องเราเป็นผู้ชำระเอง กิเลสใน หัวใจ มันก็เป็นกิเลสในหัวใจของเรา มรรคมันถึงจะเกิดในใจของเรา ถ้ามรรคเกิดในใจ ของเรา โอกาสเราจะเกิดขึ้นมา ความสว่างของใจ ปัญญาญาณเกิดเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป อกุศลธรรมชำระเป็นขั้นเป็นตอนจนถึงที่สุดใจนี้เป็นธรรมทั้งหมดเลย แล้วถ้าเวลามัน ตายไป พอกิเลสตายจากใจขึ้นมา มันเข้าใจแล้ว ไม่มีสิ่งใดตาย

เวลาตายขึ้นมา มันเป็นเรื่องของโลกนะ เป็นสมมุติ ตายแล้วก็ต้องไปเกิดต่อไป เพราะใจมันมีค่าของมัน มันมีคุณงามความดี บุญกุศลให้ค่าเกิดบนสวรรค์ บาปอกุศลมัน ก็ให้ค่าความชั่วอันนี้ มันก็เกิดในนรกอเวจี ตามแต่อำนาจของมันไป แต่ถ้าเป็นวิมุตติ ธรรมสมบูรณ์ในหัวใจ สิ่งที่เป็นค่าไม่มี สิ่งที่เป็นค่าในใจนั้นไม่มี ถ้าไม่มี เวลาตายขึ้นมา ชาติขั้นเห็นใหม่ ภรา ะเว ปัญจักขันธา สิ่งนี้เป็นภาระพาขับเคื้อนมา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตั้งแต่ตรัสรู้ธรรม ๔๕ ปี พาชาคู พาขันธนี้สร้าง ประโยชน์กับโลกมหาศาล เป็นครูของเทวดา เป็นครูของพรหม เป็นครูของทุกๆ อย่างใน วัฏฏะนี้ สั่งสอนได้หมดเลย ใจที่รู้ตามความเป็นจริง แต่ถ้าใจที่ไม่รู้ตามความเป็นจริงเห็น ใหม่ เทวดา อินทร์ พรหม ทำไมต้องมาฟังธรรม ฟังธรรมเพราะเขาสร้างบุญกุศล เขามีค่า ของใจ ค่าของใจนี้ให้ผลของเขา เขาก็อยู่กับค่าของใจนั้น แต่เขาไม่รู้วิธีปลดเปลื้องค่า ของใจอย่างไร

ถ้าปลดเปลื้องค่าของใจ ชำระกิเลสจนที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ ธรรมขึ้นมา ค่าของใจดับ ค่าของใจไม่มี ถ้าไม่มีค่าของใจ มันจะไม่เกิดอีกเห็นใหม่ ตั้งแต่ วันกิเลสตาย ความเกิดความตายจะไม่มีกับใจดวงนั้น ใจดวงนั้นจะมีความสุขมาก ความ

เกิดความตายนี้เป็นความโกหกกัน สิ่งที่โกหก โกหกแต่สัตว์โลกได้ แต่ไม่สามารถโกหกกับใจดวงนี้ได้ ความเกิดและความตายถึงมีค่าเท่ากัน ใจเกิดก็ได้ ตายก็ได้ มีค่าเท่ากัน แต่ใจดวงนี้มันจะไม่เกิดอีก มันถึงไม่มีค่า ใจที่ไม่มีค่ากับใจดวงนี้ นี่สภาวะธรรม!

ทำเพื่อธรรม ทำถึงที่สุดแล้ว มันจะเป็นทรัพย์อยู่กับใจดวงนั้น จะเป็นคุณงามความดีอะไรก็ตามไม่มีคุณค่ากับใจดวงนั้นอีกแล้ว เพราะใจดวงนั้นถึงเมืองพอ จะมีอะไรเดิมอีกก็ไม่ได้ จะบกพร่องอีกก็ไม่ได้ ถึงจะไม่มีสิ่งใดกระเทือนใจดวงนั้นเลย เวทนารับรู้ได้เรื่องของกาย กายยังมีอยู่ เวทนายังรับรู้อยู่ เพราะนี่เป็นเปลือก เปลือกของมะพร้าวกับเนื้อของมะพร้าว มันอยู่คนละส่วนกัน

สิ่งที่เป็นใจเห็นใหม่ ใจที่เป็นธรรมนั้น ทุกข์จะไม่เข้าถึงใจดวงนั้นเลย ใจดวงนั้นจะมีความสุข แล้วไม่ใช่สุขในเวทนาด้วย มันเป็นสุขของวิมุตติสุข มันเป็นเมืองพอ ถึงว่าเป็นความแปลกประหลาด เป็นความมหัศจรรย์ของโลก โลกไม่เข้าใจสิ่งนั้น เพราะธรรมถึงที่สุดแล้ว ข้ามพ้นทั้งสุขและทุกข์ แล้วมันจะมีความรู้สึกได้อย่างไร (แทบสิ้นสุดเพียงเท่านั้น)